

В. Г. Сарбей

Багалій Дмитро Іванович

БАГАЛІЙ Дмитро Іванович (26. 10 (07. 11). 1857, Київ – 09. 02. 1932, Харків) – історик, архівознавець, громадський діяч. Батько [О. Багалій-Татаринової](#). Доктор історії (1887). Акад. ВУАН (1918), голова істор.-філол. відділу (1918–20, 1929–30). Навч. 1876–80 на істор.-філол. факультеті Університету св. Володимира. Під керівництвом проф. [В. Антоновича](#) написав магістер. дис. «История Северской земли до половины XIV ст.» (1882), за яку одержав премію М. Пирогова. Брав участь у нелегал. українофіл. Київ. громад. Від 1883 – доцент кафедри рос. історії у Харків. університеті, зав. Харків. істор. архіву. Того ж року Б. розробив і опублікував «Курс лекцій з історії українського народу», який вирізнявся широким використанням археол. матеріалів, оригінальністю трактувань і висновків. За активне спілкування з місц. українофіл. інтелігенцією Б. звільнили з посади (1884). Захистив 1887 у Моск. університеті за сприяння проф. В. Ключевського доктор. дис. «Очерки из истории колонизации и быта степной окраины Московского государства». Від 1887 – екстраординар. проф., від 1889 – ординар. проф., від 1908 – засл. професор кафедри рос. історії, 1906–11 – ректор Харків. університету. 1906, 1910–14 – чл. Держ. ради (С.-Петербург); 1914–17 – голова Харків. міської думи. 1920 – декан Академії теор. знань у Харкові. 1921–27 – професор кафедри історії України у Харків. ІНО; 1922–29 – зав. Харків. н.-д. каф. історії укр. культури. Один із кер. Харків. істор.-філол. товариства (1883–1919), голова видав. комітету Харків. товариства грамотності (1891–1904), голова правління Харків. громад. б-ки (1893–1910). Актив. учасник укр. культ.-осв. заходів у Харкові за доби ЦР; експерт мирних переговорів між Україною та Росією, канд. на посаду голови Уряду і чл. Комісії із заснування УАН; кер. наук.-консультат. Ради Міністерства освіти Директорії; голова Центр. архів. управління при ВУЦВК (1923–24) і Укр. Центр. бюро секції наук. працівників (1925–32);

експерт Уряду УРСР із визначення зовн. кордонів Рад. України; організатор і дир. НДІ: Інституту укр. культури та Інституту Т. Шевченка (1926–32). Наук. діяльність присвяч. історії України 15–18 ст., зокрема Лівобережної, Південної та Слобідської, історії козацтва, духов. культурі, археології, краєзнавству, архів. справі. Автор дослідження, присвяч. творчості В. Каразіна, підручників з рос. історії та історіографії. За наук. праці Б. одержав 5 премій і похвал. відозву РАН, 2 премії і похвал. відозву Харків. університету, 2 премії і похвал. відозву Укрнауки. Організоване рад. органами публічне відзначення 70-річчя Б. вийшло за рамки офіцій. торжеств, урочистості набули всеукр. нац.-культур. значення. Визнання Б. як загальноукр. постаті не імпонувало рад. владі. Ідеол. кампанія проти «укр. бурж. націоналізму», розпочата наприкінці 20-х рр., не обминула і Б. У пресі, на інспіров. властями зборищах його творча спадщина піддавалася критиці. Можливості для вільної дискусії, самозахисту не було. Перебуваючи у постій. нервовому напруженні, він невдовзі помер. Та своє кредо: «Я считал своей обязанностью сделать нечто для самосознания того народа, из среды которого я вышел», – сповна втілив у працях, що стали чинниками укр. нац. відродження.

Основні праці

Колонизация Новороссийского края и его первые шаги по пути культуры. 1889; Магдебургское право в Левобережной Малороссии. 1892; Опыт истории Харьковского университета (по неизданным материалам). 1893–1904. Т. 1–2; Украинская старина. 1896; История города Харькова. 1905–06. Т. 1–2 (співавтор); Історія Слобідської України. 1918 (перевид. 1993); Нарис української історіографії. 1923–25. Т. 1, вип. 1–2; Український мандрований філософ Г. С. Сковорода. 1926; Нарис історії України на соціально-економічному ґрунті. 1928; Вибрані праці: У 6 т. 2001 (усі – Харків).

Рекомендована література

1. Автобіографія // Юбілей. зб. на пошану академік Д. І. Багалія з нагоди сімдесятої річниці життя та п'ятдесятих роковин наук. діяльності. К., 1927;
2. Юбілей академіка Д. І. Багалія: 1857–1927 // Зб. Істор.-філол. відділу УАН. К., 1929. № 62 б; Оглоблин О. П. Пам'яті Дмитра Багалія // Україна. 1932. № 1–2;
3. Бойко І. Д. До сторіччя з дня народження видатного українського історика Д. І. Багалія // УІЖ. 1957. № 2;
4. Кравченко В. В., Сарбей В. Г. Академік АН УРСР Д. І. Багалій: До 125-річчя з дня народж. // Там само. 1982. № 11;
5. Юрченко О. Дмитро Іванович Багалій і Слобідська Україна // Прапор. 1988. № 6;
6. Кравченко В. В. Д. И. Багалей: научная и общественно-политическая деятельность. Х., 1990;

7. Григор'єва Т. Ф. Патріарх історичної науки (Д. І. Багалій) // Репресоване краєзнавство: 20–30-ті роки. К., 1991;
8. Д. І. Багалій – професор Харківського університету. Х., 1992;
9. Багаліївські читання в Народній Українській академії. Х., 1999;
10. Біобібліографічний словник учених Харківського університету. Т. 2. Історики. Ч. 1–2. Х., 2001.

Бібліографічний опис:

Багалій Дмитро Іванович / В. Г. Сарбей // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-38696>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).